

Till Ålands landskapsregering (ÅLR 2021/9924)

Utlåtande om Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram "Ett tillgängligt Åland"

Landskapsregeringen begär utlåtande om Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram "Ett tillgängligt Åland". Funktionsrätt Åland r.f. (förbundet) representerar genom sina medlemsföreningar cirka 5000 personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga på Åland. Yttrandegruppen, som består av representanter från förbundet och dess 12 medlemsföreningar, har tillsammans behandlat förslaget och lämnar följande utlåtande:

Förbundet tackar för att bli hörd angående förslaget Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram "Ett tillgängligt Åland". Nedan behandlas varje åtgärd punkt för punkt.

3.2.2.1 Ekonomiska levnadsvillkor och sysselsättning

Målet var: "Ökat sysselsättningstal och stärka den ekonomiska ställningen för personer med funktionsnedsättning."

Åland har i många socialpolitiska frågor valt en annan väg än övriga Finland. Många av de försämringar som har drivits igenom i Finland har inte genomförts i samma utsträckning här. Till exempel har vi på Åland sänkt klientavgifterna medan de har höjts i resten av landet. I Finland har de stora nedskärningarna, och de kommande nedskärningarna av STEA-bidragen, försämrat stödet, servicen, informationen och möjligheterna att påverka i frågor som rör livssituationen för personer med funktionsnedsättning. För Åland är det viktigt att PAF-stöden förblir oförändrade för organisationer som arbetar för personer med funktionsnedsättning.

Finland har kritiserats av CRPD-kommittén för de försämringar som staten har drivit igenom i strid med CRPD artikel 5.3. I sin slutrapport kräver kommittén att Finland ska "säkerställa att inga regressiva åtgärder vidtas, kompensera för de regressiva åtgärder som redan har vidtagits och ge organisationer för personer med funktionsnedsättning tillräcklig finansiering för att fullt ut kunna delta i genomförandet av konventionen".

Reformen av trygghetssystemet i Finland har bevakats av landskapsregeringen i enlighet med åtgärden och man har utöver det mildrat konsekvenserna för utsatta grupper där

personer med funktionsnedsättning ingår. Samtidigt vill vi se ett tydligare fokus på gruppens utsatthet på Åland. Just nu har vi mycket lite information om de ekonomiska levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning här. Den senaste studien inom området gjordes 2008.¹ Under de senaste åren har vi sett försämringar i bidragen samtidigt som hög arbetslöshet och hög inflation har försvagat köpkraften på Åland, liksom i resten av landet.

Åtgärden att "År 2022 tillsätta en utredning av ekonomiska levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning" kan inte sägas vara genomförd. Verkställelsen hänvisar till en ÅSUB-rapport om ekonomisk utsatthet men denna är inte riktad till personer med funktionsnedsättning.

Åtgärden som gäller projektet "Sysselsättning för alla" genomfördes 2023. Vi önskar veta vad som gjorts sedan dess för att uppfylla den del av målet som handlar om att öka sysselsättningstalet för personer med funktionsnedsättning. Vi vill även veta hur landskapsregeringen arbetat för att implementera de förslag som framkommer i rapporten, om bland annat multiprofessionella lösningar mellan myndigheter för att förenkla för individen att hitta rätt väg i systemet. Vi kan inte utläsa svar på detta i verkställelsen under rubriken "Ekonomiska levnadsvillkor och sysselsättning".

Förslag till nästa period:

- Utvärdera utfallet av den mildrande lagstiftningen på Åland för utsatta grupper
- Ge ÅSUB uppdraget att utreda de ekonomiska levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning
- Landskapsregeringen bör ta tillvara de slutsatser och utvecklingsförslag som framkom i projektet "Sysselsättning för alla"

3.2.2.2. Finansieringsmöjligheter för ökad inkludering på arbetsmarknaden och sysselsättningen

Vi vill att landskapet vidareutvecklar lönestöd och andra stödformer för att sänka tröskeln ut på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning, och samtidigt i högre grad möjliggör övergången från lönestöd till den öppna arbetsmarknaden. Numera får många enbart jobb med lönestöd, men när stödet tar slut tar också anställningen slut. Vi ser i ökande grad att instegsjobb och så kallade enkla jobb blir allt förre i takt med att arbetslivet blir alltmer specialiserat. Det är också svårt att ta sig tillbaka till arbetet efter att ha fått en funktionsnedsättning. Steget från lönestöd till ett "riktigt jobb" är alltför ofta för stort.

Det har varit positivt att civilsamhället genom finansiering via ESF+ har kunnat driva projekt som syftar till att öka sysselsättningen, bland annat för personer i utsatta grupper. Förbundet har drivit projektet IPS Åland, riktat till personer med funktionsnedsättning, med lyckat resultat.

¹ Lund, Liselotte. 2008. Ekonomiska levnadsvillkor för funktionshindrade personer på Åland. ÅSUB.

Förslag till nästa period:

- Arbeta för att permanent implementera IPS-metoden på Åland
- Möjliggör nya projekt inom området
- Integrera de metoder som gett goda resultat inom ESF+-finansierade projekt ledda av tredje sektorn i landskapets verksamheter

3.2.2.3. Stödåtgärder för arbete, sysselsättning och arbetsverksamhet

Åtgärderna inom arbete och sysselsättning är ofta projektbaserade, vilket gör att arbetet blir haltande. AMS lever dessutom med hot om nedskärningar, samtidigt som myndigheten genom de nya arbetsmarknadsreformerna ska arbeta mer individanpassat och flexibelt. Det finns en risk att detta enbart sker på pappret, eftersom resurserna saknas för att möta individuella behov. Arbetslösheten är också hög, vilket innebär att fler personer är under AMS ansvar.

Vi anser att AMS med nuvarande resurser inte kan ge individuellt och ett flexibelt stöd till personer med funktionsnedsättning. Under de 2,5 år som förbundet har drivit projektet IPS Åland har personer ofta hänvisats till oss på grund av personens komplexa utmaningar.

Åtgärderna som innefattar att informera arbetsgivare om möjligheten att anställa med stöd, samt att utveckla samarbetet mellan AMS och KST har genomförts. Målet innefattar att "Få tillgång till fler arbetsplatser för personer med funktionsnedsättning". Här behövs statistik för att säga om detta uppfyllts. Den information vi fått via AMS är att exempelvis anställning med stöd inte används i den utsträckning man önskat. Läget på arbetsmarknaden är för närvarande utmanande, vilket ytterligare försvårar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få arbete.

Förslag till nästa period:

- Utveckla AMS verksamhet kring personer med funktionsnedsättning tillsammans med föreningar som företräder personer med funktionsnedsättning och KST
- Identifiera konkreta åtgärder inom AMS för hur målet om fler arbetsplatser för personer med funktionsnedsättning kan uppfyllas. Exempelvis genom att se hur anställning med stöd fungerat och vad som krävs för att arbetsgivare på Åland i större utsträckning ska vara beredda att anställa personer med funktionsnedsättning

3.2.2.4 Tillgänglighet inom arbetsmarknadsservice

Flera av åtgärdspunkterna är endast tveksamt uppfyllda. Till exempel ser vi fortfarande brister i tillgängligheten på AMS webbplats. Vi ser också brister i AMS kunskap om hur personer med funktionsnedsättning ska bemötas och stödjas. Därför anser vi att det är viktigt att öka AMS-personalens kunskap om personer med funktionsnedsättning. Vår granskning av AMS webbplats visar att den fortfarande saknar vissa grundläggande saker som EU:s webbtillgänglighetsdirektiv kräver, såsom ett tydligt och lätt att hitta

tillgänglighetsutlåtande samt en återkopplingsmekanism som tydligt framkommer på framsidan. Nu är dessa mer eller mindre gömda på hemsidan. Tillgänglighetsutlåtandet anger att webbplatsen nästan helt uppfyller WCAG 2.1 nivå AA, men på hemsidan redovisar man inte tydligt hur enskilda kriterier uppfylls. Vissa brister beskrivs, men det saknas information om när den senaste bedömningen gjordes och när utlåtandet uppdaterades.

Åtgärden att ”ordna interna, eller tillsammans med andra, utbildningstillfällen för personalen för att få ännu bättre kunskap om personer med funktionsnedsättning samt om personernas kapacitet och vad de kan tillföra” har inte genomförts. Inte heller åtgärden om att producera infofilmer.

Förslag till nästa period:

- Fortsätt utveckla AMS tillgänglighet
- Öka kunskapen om personer med funktionsnedsättning och deras personal hos anställda vid AMS

3.2.2.5 Arbetsplatshandledare

Denna åtgärd är inte uppfylld. Vi känner stor oro över landskapets minskande vilja att investera i arbetsmarknadsåtgärder, som gör att fler kan komma ut i arbetslivet.

Förslag till nästa period:

- Flytta åtgärden till nästa period.

3.2.2.6. Tillgängliga produkter och tjänster

Landskapslagar om tillgängliga produkter, marknadskontroll av produkter och tillgängliga webbplatser har antagits, vilket uppfyller åtgärden. För att uppfylla målet att ”främja möjligheten för personer med funktionsnedsättning att jämlikt använda produkter och tjänster” är detta ett bra första steg. Vi vill se att lagstiftningsåtgärderna följs upp av kontroller av kunniga experter och brukare. I synnerhet de produkter, tjänster och webbplatser som handhas av landskapet, social-och hälso-och sjukvården samt kommunerna bör granskas. Den som utvärderar om webbplatser är tillgängliga måste ha tillräckliga kunskaper om vad tillgänglig webb innebär.

Verkställelsen redovisar inte statistik över vilka eller hur många webbplatser som granskats eller om upptäckta brister har åtgärdats. Enligt tillsynsrapporten 2022–2024 granskades fem åländska webbplatser, men resultaten redovisas inte separat. Traficom tog över granskningsuppgifterna 2025, detta torrts att lagstiftningen kring webbtillgänglighet är Ålands behörighet. Det behövs en tydligare redovisning av tillsynens resultat och uppföljning. Ålands landskapsregeringen behöver också utföra tillsyn av åländska myndigheters hemsidor och upphandlade aktörers hemsidor, till exempel inom socialvården

som går under webbtillgänglighetsdirektivet. Landskapsregeringen kan inte enbart avtala bort tillsynsansvaret.

Förslag till nästa period:

- Redovisa vilka webbplatser och digitala tjänster som har granskats, vilka brister som framkommit i granskningsutlåtandena samt vilka förbättringar som har genomförts för att åtgärda bristerna
- Säkerställ att tillgängligheten i offentliga upphandlade produkter samt tjänster uppfylls
- Landskapsregeringen ska utöva tillsyn över offentliga webbplatser på Åland och kräva att de följer webbtillgänglighetsdirektivet. Nu ser vi till exempel inom socialvården aktörer som över huvud taget inte uppfyller dessa lagkrav.

3.2.2.7 Digitala hjälpmedel

Målet var att öka kunskapen och färdigheterna om digitala hjälpmedel hos personer med funktionsnedsättning. Verkställelsen nämner fortbildning om AI i skolan och digital inkludering. Det är viktiga initiativ, men för att målet ska kunna anses uppfyllt önskar vi se insatser som riktas till personer med funktionsnedsättning. Utbildningen av digitala coacher har inte genomförts. Vi vill att den genomförs, så att personer med funktionsnedsättning får stöd i att använda digitala hjälpmedel.

Förslag till nästa period:

- Flytta åtgärden om digitala coacher till nästa program
- Utför kunskapshöjande insatser om digitala hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning

3.2.2.8 Utveckling av telekommunikation vid ÅHS

Vi anser att åtgärden inte är uppfylld. I många fall är telekommunikationen vid ÅHS inte tillgänglig.

Det går inte att kontakta sjukhuset via SMS, till exempel Hörselmottagningen. Det är något som erbjuds på fastlandet, bland annat av Västra Nylands välfärdsområde, se:

<https://www.luvn.fi/sv/kontakt-till-halsostationen-personer-med-horsel-eller-talskada>

Detta innebär att personer med hörselnedsättning på Åland är i en sämre situation än på fastlandet. Digital kontakt och tidsbokning fungerar bara i vissa ärenden. I de flesta fall måste man ta kontakt via telefon. Det är svårt för flera grupper, såsom personer med hörselnedsättning, men också personer med språksvårigheter och personer som upplever ångest och stress över att prata i telefon. Tidsbokningen kräver dessutom bank-ID, vilket inte alla kan använda. Till exempel känner vi till fall där anhörig behöver boka tid på ÅHS åt sin vuxna son med intellektuell funktionsnedsättning, men inte får SMS till sin egen telefon och i

stället måste vänta på posten. Interessebevakare och anhöriga som sköter ärenden för en närstående måste kunna registreras som kontaktperson hos ÅHS, så att SMS-påminnelser och annan information kommer direkt till dem.

Förslag till nästa period:

- Vidareutveckla alternativa kommunikationsmedel
- Enhetliggör kommunikationssätten inom ÅHS

3.2.2.9. Digitalisering av hälso-och sjukvårdstjänster

Digitala tjänster ska vara ett komplement till andra former av stöd. Vi förespråkar ingen form av tvångsdigitalisering, vilket vi tyvärr alltmer ser att sker i praktiken. Digitalisering ska inte heller göras som en sparåtgärd, eftersom det riskerar att öka det digitala utanförskapet.

Vi ser att ÅHS nya vårdinformationssystem, Cosmic, har lett till en del försämringar, såsom ökad skärmtid för vårdpersonalen och minskad tid med patienterna, systemets långsamhet och frekventa krascher. SMS-påminnelserna anses fungera sämre än tidigare, vilket har lett till missade tider och fortsatt riskerar att göra det. Vi har också fått uppgifter om att information om hur man hittar till rätt mottagning saknas, något som fungerade bättre innan det nya systemet infördes. Missnöje och hög arbetsbelastning bland vårdpersonalen har redan tidigare rapporterats inom ÅHS. Inbesparingar samtidigt som ett nytt system införs kräver personalens tid och energi, vilket påverkar patienterna negativt.

Åtgärden att ta fram en digitaliseringsstrategi är påbörjad, genom projektet "Digitalisering som en del i utvecklingen av ÅHS". Vi önskar se att både patienternas synpunkter och behov beaktas i rapporten, utöver att involvera personalen vid ÅHS. Vi vill även lyfta vikten av att höra civilsamhället

Förslag till nästa period:

- Utarbeta alternativ till digitala tjänster, parallellt med att nya digitala tjänster tas fram, för att undvika tvångsdigitalisering
- Se till att nya tjänster passar personer med funktionsnedsättning som har olika behov
- Ta med patientperspektivet när en digitaliseringsstrategi tas fram
- Involvera civilsamhället i hela digitaliseringsprocessen av hälso-och sjukvårdstjänster

3.2.2.10 Tillgänglig digital information

Tillgängligheten till landskapsregeringens webbsidor har ökat. Man har gjort granskningar av utvalda webbplatser och utbildat ansvariga för sidan, vilket är bra.

Vi kan dock se att det fortfarande finns vissa brister i tillgängligheten, exempelvis brister i tillgänglighetsutlåtanden och tillgänglighetsredogörelser på vissa webbplatser.

Webbplatserna ska ange vilka tillgänglighetskrav och WCAG-nivåer de uppfyller, vilka krav de inte uppfyller och vilka brister som finns. Tillgänglighetsbedömningarna och redogörelserna behöver hållas aktuella och bör ses över minst en gång per år.

Efter en snabb granskning av landskapsregeringen.ax. hittades ett flertal bara på förstasidan. Vi uppmanar att kontroller görs av landskapets webbplatser och att den som kontrollerar har rätt kunskap om webbtillgänglighet. Vi är också intresserade av att veta vad som framkom i regionförvaltningens granskning av landskapets hemsida.

Förslag till nästa period:

- Förbättra tillgängligheten vid landskapets och myndigheters webbsidor

3.2.2.11 Tillgängliga färjor, hamnar och färjfesten

Det är bra att toaletterna görs tillgängliga, men tillgänglighet behöver beaktas under resans alla delar, från start till slut. Vi ser stora problem med färjorna, till exempel brister i tillgängligheten, särskilt på de extra färjor som sätts in vid behov.

På turen till Kökar, som tar 2,5 timmar, sätts en extrafärja in som varken har hiss eller en toalett på bildäck som enkelt kan användas på grund av hög tröskel. Vi ser detta som diskriminering av personer med funktionsnedsättning, som kan tvingas tillbringa hela resan i sin bil, även vintertid när det är minusgrader och utan möjlighet att gå på toaletten. Vi vill höra mer om åtgärderna i färjfastena, som inte beskrivs. Hur har denna åtgärd uppfyllts?

Under de år programmet har varit i kraft valde landskapsregeringen att upphandla en färja utan hiss till tvärgående linjen (Mergus), i strid med vad som utlovades i programmet. Det är viktigt att kommande upphandlingar inom skärgårdstrafiken ställer tydliga krav, så att en liknande situation inte uppstår.

Funktionsrätt Åland har under programperioden granskat tillgängligheten på två färjor, Ådan och Skiftet, samt vid hamntoaletten på Kökar. Båda färjorna och hamntoaletten uppfyller i stort de tillgänglighetskrav som ställts, såsom tillgång till hiss och tillgänglig toalett. Det finns dock brister. Den tillgängliga toaletten på Skiftet är till exempel för liten, och de övriga toaletterna är så trånga att de är svåra att använda. Under vissa perioder har det dessutom funnits problem med att använda hissarna på färjorna, något vi har blivit kontaktade om.

Förslag till nästa period:

- Fortsätt arbeta med att tillgängliggöra skärgårdstrafiken
- Fortsätt öka tillgängligheten i hamnarna
- Gör alla otillgängliga färjor tillgängliga

3.2.2.12 Tillgänglighet i offentliga byggnader och miljöer

Landskapsregeringen listar uppdateringar i Ålands byggbestämmelsesamling, men dessa har fastnat i lagberedningen på grund av hög arbetsbörda. I de kommande lagändringarna vill vi inte se att Åland följer Sveriges väg genom att ta bort rekommendationerna. Strategin för hållbart byggande har helt pausats.

Viktigt arbete på landskapsnivå som rör tillgänglighet stoppas upp av att lagberedningen har en tung arbetsbörda och otillräckliga resurser. En revidering av Ålands byggbestämmelser som avser tillgänglighet startade för flera år sedan, men fick stå tillbaka när annat arbete behövde prioriteras vid lagberedningen. Vi ser ett stort behov av att en ny plan- och bygglag träder i kraft och ersätter den nuvarande från 2008.

I den nuvarande lagen finns en hänvisning till principen om universell design, i enlighet med artikel 9 i konventionen, samt en skrivning om att hinder ska avhjälpas om det är praktiskt och ekonomiskt genomförbart.² Vi vill inte se en minskad reglering av tillgänglighetskrav, vare sig i plan- och bygglagen eller i Ålands byggbestämmelsesamling,³ eftersom vi upplever att kraven redan i dag inte efterlevs i tillräcklig grad. Ett ökat ansvar på byggbranschen att själv ha kunskapen kan leda till en försämring. Även branschen efterfrågar detaljerade råd om tillgänglighet. Vi önskar därför en satsning på kunskapshöjande åtgärder.

Strategin för hållbart byggande tog fram ett åtgärdsprogram, men uppföljning saknas eftersom de som varit involverade i strategin, däribland förbundet, bara har kallats till ett fåtal möten och arbetet nu verkar ligga helt på paus. Redan vid de inledande mötena var ett stort antal åtgärder inte genomförda eller påbörjade.

Förslag till nästa period:

- Fortsätt öka tillgängligheten till offentliga byggnader och miljöer
- Öka lagkraven på tillgängligheten i offentliga byggnader och miljöer
- Öka kunskapen om universell utformning och tillgänglighet

3.2.2.13 Omskyltning vid ÅHS område

Vi upplever fortfarande utmaningar med skyltningen vid ÅHS. Ledstråk saknas än i dag på flera platser. Det upplevs generellt som svårt att hitta till rätt ställe, särskilt när man kommer in genom huvudentrén, där skyltningen är svårtydd.

Förslag till nästa period:

- Fortsätt förbättra skyltningen vid ÅHS

² Plan- och bygglag (2008:102) för landskapet Åland, § 1 samt § 39.

³ Landskapsförordning (2015:5) om Ålands byggbestämmelsesamling

3.2.2.14 Tillgänglig kollektivtrafik

Förbundet anser att det är bra att busshållplatser uppdateras längs landskapets vägar och att fler anpassats än vad som fanns i målsättningen. Vi önskar se fortsättning på detta i övriga åländska kommuner.

Upphandlingar av busstrafiken har ställt krav på bussbolagen att ha minst en buss med rullstolslyft. Bussbolagen som verkar på Åland i landsortstrafik har enbart en buss med rullstolslyft vardera, det innebär ni praktiken att personer med rörelsenedsättning behöver boka sin resa 12 timmar i förväg.

Tätortstrafiken har "låginstegsbussar" och resa behöver inte bokas i förväg om man har rullstol. Vi har varit i kontakt med bussbolaget som kör för Mariehamn, som uppger att flera hållplatser saknar tillräckligt hög kantsten för att bussens nedsänkingsfunktion ska kunna användas korrekt. Vi har även gjort egna granskningar av hållplatser där vi noterat denna brist. Det är viktigt att krav på tillgängliga hållplatser i Mariehamn beaktas parallellt med upphandling av bussar, så att bussarnas tillgänglighetsfunktioner blir användbara.

Åtgärden som gäller upphandling av trafik nämner att " samtliga chaufförer ska ha genomgått utbildning i att bemöta och assistera passagerare med funktionsnedsättning." Verkställelsen tar inte upp detta och vi ser gärna mer information om det har uppfyllts. Bemötande från busschaufförer är en viktig nyckel i att få trafiken att fungera för personer med olika funktionsnedsättningar.

Audiovisuell utrustning är viktig för flera grupper, bland annat de med hörsel- och synnedsättning samt kognitiv funktionsnedsättning. Det skapar trygghet och gör att fler vågar ta bussen. Denna åtgärd har ej genomförts.

Förslag till nästa period:

- Se till att åtgärden gällande audiovisuell utrustning uppfylls
- Fortsätt tillgänglighetsanpassa busshållplatser i samma takt som under 2022-2025, vilket har varit 4–6 hållplatser per år på landskapets vägar
- Utbildningar av busschaufförer för att öka kunskap om personer med funktionsnedsättning och deras behov behöver göras kontinuerligt
- Prioritera anpassning av busshållplatser i staden så att dessa fungerar tillsammans med bussarnas tillgänglighetsfunktioner. Krav om detta bör ställas från landskapet till Mariehamns stad

3.2.2.15 Tillgänglighet till Ålands museums samlingar och verksamhet

Det är positivt att man har arbetat för ökad tillgänglighet på museets webbplats och gjort förbättringar utifrån kontakt med Ålands synskadade. Åtgärden anger att en utvärdering ska göras, men verkställelsen nämner inte detta. Har en utvärdering genomförts av någon med expertis inom webbtillgänglighet?

Förslag till nästa period:

- Fortsätt arbeta för ökat tillgänglighet till de åländska museibyggnaderna, involvera personer med funktionsnedsättning och experter på tillgänglighet i processen.
- Granska och åtgärda brister i tillgänglighet på museernas webbsidor.

3.2.2.16 Studievägar och utbildningsutbud

Förbundet upplever att landskapsregeringen under senaste åren har ökat sitt fokus på området NPF. Det är bra, men det får inte ske på bekostnad av andra gruppers behov i samhället. Vi ser gärna ett utökat fokus som lyfter blicken från specifika medicinska diagnoser till behoven. Vi ser en oroväckande tendens i samhället att alltmer medikalisera och individualisera de utmaningar som personer med funktionsnedsättning upplever, trots att utmaningarna uppstår och tolkas i ett sammanhang. Den medicinska modellen av funktionsnedsättning behöver brytas så att rättigheterna, så som de förstås i funktionsrättskonventionen, kan uppfyllas. Myndigheter behöver sprida en rättighetsbaserat perspektiv på funktionsnedsättning.

En möjlig konsekvens av den medicinska modellen är att inkluderande undervisning har fått lite uppmärksamhet, och att träningsundervisningen inte har utvecklats till en undervisningsmodell där personer med funktionsnedsättning får reella möjligheter att integreras i samhället. En inkluderande undervisning skulle minska gränsdragningsproblematiken mellan särskola och andra skolformer. Träningsundervisningen kan i dag upplevas som stigmatiserad, samtidigt som dess funktion är oklar och i det närmaste oreglerad. Det saknas till exempel en egen läroplan och riktlinjer för undervisningens innehåll.

Vi ser det som positivt att träningsundervisningen har fått fokus, men vi har inte sett någon plan för hur de åtgärdsförslag som lyfts i rapporten⁴ ska gå vidare. Vi ser tyvärr ofta rapporter inom funktionshinderområdet som inte leder till konkreta handlingar.

Förslag till nästa period:

- Utred möjligheten till inkluderande undervisning och ha som mål att avveckla den skilda skolformen på sikt och utgå från varje barns individuella behov i en inkluderande skola, vilket kräver betydande resurser och kompetens
- Öka skolpersonalens kompetens om personer med funktionsnedsättning
- Ta fram tydligare styrning eller riktlinjer för träningsundervisningens innehåll
- Utveckla en modell kring resursskola som utgår från inkluderande undervisning

⁴ Landskapsregeringen. ÅLR 2024/6510. *Inledande utredning av Träningsundervisningen: Utvecklingsbehov och -möjligheter för ordnandet av grundskoleutbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*

3.2.2.17 Fortbildning i våld mot personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning är en särskilt våldsutsatt grupp, till exempel ser vi ett ökande antal hatbrott mot personer med funktionsnedsättning i Finland.⁵ Enligt Myndigheten för delaktighet i Sverige är "risken att utsättas för alla typer av våld nästan dubbelt så stor för personer med funktionsnedsättning som för andra".⁶ Trots detta är Ålands enda skyddshem inte överhuvudtaget tillgängligt, vilket har gjort att våldsutsatta personer med funktionsnedsättning som söker hjälp inte har kunnat inkvarteras där.

Våldet kan ske både i hemmet och utanför det. I många fall sker det i boenden och på institutioner, och det kan också ske utan att det uppfattas som våld av personalen, till exempel genom att personers rätt till fri rörlighet begränsas på grund av att personen kan få anfall som kräver vid behovs läkemedel, eller genom andra kränkningar av grundläggande fri- och rättigheter. Även övermedicinering kan vara en form av våld. Personer med funktionsnedsättning har ofta begränsad ekonomi, vilket kan öka risken att utsättas för ekonomiskt våld.

Utöver att fortbilda om den särskilda risken och utsattheten hos personer med funktionsnedsättning behöver kunskap om förövare och våldsformer tydligt inkluderas i utbildningsinsatserna riktade till yrkesverksamma. Personer med funktionsnedsättning utsätts, utöver den typen av våld som drabbar andra, i större utsträckning för våld där förövaren utnyttjar personens funktionsnedsättning. Förövaren behöver heller inte vara en partner utan någon annan som personen står i beroendeställning till. För att yrkesverksamma ska kunna upptäcka och hjälpa utsatta personer med funktionsnedsättning är de nödvändigt att kunskapen finns.

Förslag till nästa period:

- Skapa ett tillgängligt skyddshem
- Utbilda vårdpersonal i vad våld och begränsning av personlig frihet kan innebära

3.2.2.18 Kunskaper om situationen för personer med funktionsnedsättning

Vi ser ett stort behov av att utbilda fler om situationen för personer med funktionsnedsättning. Det är bra att en del utbildningsinsatser om NPF har genomförts, bland annat utbildning av tutor-lärare och fortbildning om NPF, men fler grupper behöver inkluderas. Vi önskar att även andra behov beaktas och att skolpersonal utbildas med bred kunskap om olika funktionsnedsättningar och behov.

⁵ Statsrådet. 10.11.2025. *Igen rekordantal misstänkta hatbrott.* <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/25254699/igen-rekordantal-misstankta-hatbrott>

⁶ MFD. *Så ser våldsutsatthet ut.* <https://www.mfd.se/samhallsomraden/brott-och-utsatthet/valdsutsatthet/sa-ser-valdsutsatthet-ut/>

Åtgärden ”Riktade informationsinsatser till barnomsorgen och grundskolor om FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och utbildning” har inte genomförts. Det bör göras.

Förslag till nästa period:

- Genomför riktade informationsinsatser om konventionen. Utbildningsinsatserna bör ingå i ordinarie kompetensutveckling, så att de inte enbart bygger på enstaka insatser. Informationsinsatserna bör göras i samarbete med funktionsrättsorganisationerna

3.2.2.19 Jämställdhetsintegrering

Data om jämställdhet och personer med funktionsnedsättning saknas. Enligt oss är det intersektionella perspektivet också bristfälligt och till exempel blir funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund ofta osynlig på Åland.

Inom temaområdet ”Jämställdhetsintegrering” var åtgärdsprogrammets utgångspunkt att öka medvetenheten och kunskapen om jämställdhet hos yrkesverksamma personer som möter personer med funktionsnedsättning samt hos myndigheter och förvaltning som arbetar med områden som berör personer med funktionsnedsättning i enlighet med CRPD.

Åtgärden har uppfyllts genom att Landskapsregeringen, tillsammans med Ålands ombudsmannamyndighet infört en årlig återkommande utbildning om jämställdhet och likabehandling riktad till tjänsteinnehavare inom landskapsregeringen samt dess underliggande myndigheter. Vi önskar att liknande utbildningsinsatser fortsätter att genomföras efter åtgärdsprogrammets sluttid samt att utbildningsinsatserna ska riktas även till andra yrkesverksamma som möter personer med funktionsnedsättningar.

Förbundet ser problem med att det saknas data om könsskillnaderna bland personer med funktionsnedsättning inom områden som till exempel fattigdom, psykisk ohälsa, trakasserier och våld⁷ på Åland. I Finland och i alla övriga EU-länder är andelen kvinnor med funktionsnedsättning högre än andelen män med funktionsnedsättning.⁸

Förslag till nästa period:

- Motverka negativa attityder mot personer med funktionsnedsättning
- Implementera ett intersektionellt perspektiv på funktionsnedsättning

⁷ År 2025 var till exempel nästan alla offer för rapporterade sexualbrott på Åland kvinnor, se ÅSUB ”Brott som kommit till myndigheternas kännedom 2025”. <https://www.asub.ax/sv/statistik/brott-kommit-myndigheternas-kannedom-2025>

⁸ Se Europeiska rådet och Europeiska unionens råd ”Funktionsnedsättning i EU: fakta och siffror” <https://www.consilium.europa.eu/sv/infographics/disability-eu-facts-figures/> (Hämtad 21-10-2026).

- Säkerställ att utbildningsinsatserna som landskapsregeringen gör inom området omvandlas till handlingar som syns i praktiken

3.2.2.20 Barn, elever och studerande som erhåller olika typer av stöd

Vi ser att åtgärden är uppfylld, men vi ser också ett stort behov att fortsatt samla statistik inom området.

Förslag till nästa period:

- Fortsätt samla data om barn, elever och studerande som erhåller olika typer av stöd.

3.2.2.21 Internationellt och nationellt samarbete

Det är viktigt att Åland är representerat i det internationella och nordiska samarbetet. Funktionsrätt Åland och Landskapet är representerat i "Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder", men landskapet har under en period på grund av resurs- och tidsbrist tvingats skära ner på sitt deltagande. Vi önskar att landskapsregeringen ger Socialvårdsbyrån tillräckliga resurser, så att det nordiska samarbetet inte behöver prioriteras bort.

Vi vill också lyfta vikten av att Rådet för personer med funktionsnedsättning träffas regelbundet och ges ett ökat inflytande över den politik som förs inom området.

Förslag till nästa period:

- Delta aktivt i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder
- Utveckla Rådet för personer med funktionsnedsättning på Åland
- Bevaka frågor som rör personer med funktionsnedsättning på Åland på riksnivå

3.2.2.22 Samordning av hjälpmedel, hjälpmedelstjänster och välfärdsteknik

Åtgärden har utförts genom en inledande kartläggning "Resurscentrum för samordning av hjälpmedel och välfärdsteknik" genomförs. I kartläggningen framkommer att en samordning diskuterats redan år 2011 och att förutsättningarna är i princip densamma som när kartläggningen publiceras år 2023.⁹ Förslaget i åtgärdsprogrammet är nu att en bredare och mer uttömmande inventering ska göras, men vad detta innebär i praktiken anges inte.

Förbundets ser att de problem som identifieras 2023 ännu kvarstår 2026, såsom svårigheter med att skapa långsiktiga lösningar, avsaknad av tydlig process när det kommer till service och underhåll av hjälpmedel.¹⁰ Finns det konkreta planer på att gå vidare med att få igång

⁹ <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr24-2023-enskild-S3.pdf>. Sida 31.

¹⁰ <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr24-2023-enskild-S3.pdf>. Sida 31.

ett resurscentrum på Åland? Vad har skett på området under åren 2023 – 2026? Och vad är tidsplanen för att få ett resurscentrum för samordning av hjälpmedel?

Hjälpmedel som erbjuds personer med NPF i form av tex. digitala kalendrar är inte alltid ändamålsenliga, eller föråldrade, och det saknas funktioner och hjälpmedel för denna grupp.

Förslag till nästa period:

- Fortsätt arbetet med att samordna de åländska hjälpmedelsresurserna och välfärdstekniken
- Ta konkreta steg mot att förverkliga ett resurscentrum

3.2.2.23 Särskild service, tjänster och avgifter inom socialvård

Vi ser det som positivt att Åland inte gått samma väg som Finland i höjningar av klientavgifter. På Åland har avgiftstaken sänkts, medan Finland gått i en annan riktning. Dock känner vi en oro för att fler tjänster kommer framöver att avgiftsbeläggas för personer som har en livslång funktionsnedsättning. Höjda och utvidgade klientavgifter kan i praktiken resultera i en livslång fattigdom för dessa personer.

Verkställelsen tar upp att ny speciallagstiftning behövs på Åland, och Funktionsrätt Åland instämmer i det. Vi oroas över att lagberedningens höga arbetsbelastning kan försena lagen, så att det dröjer länge innan den antas. Vi ser också en möjlighet för Åland att studera hur Finland har genomfört sin funktionshindersservicelag, för att kunna ta fram en lag som fungerar för åländska behov och som gynnar personer med funktionsnedsättning.

Vi ser nu många exempel på åldersdiskriminering på Åland. Här behövs förbättringar i lagstiftningen. Många som fyller 65 år får automatiskt en försämrad situation. Många personer som under lång tid har haft rätt till stöd enligt handikappservicelagen får efter 65 års ålder ett sämre stöd genom äldreomsorgslagen eller socialvårdslagen, trots att de fortfarande bedöms ha en grav funktionsnedsättning och därmed borde ha rätt till motsvarande service. Det strider mot CRPD, som gäller personer med funktionsnedsättning i alla åldrar. CRPD-kommittén har dessutom rekommenderat Finland och Åland att ge stöd för självbestämmande och individuell kontroll utan åldersbaserade begränsningar.

I landskapsregeringens rapport om KST-reformen tas oklarheter kring ansvarsfördelningen mellan KST och kommunerna upp, liksom att servicen inom äldreomsorgen inte är likvärdig i olika kommuner. Vi vill till exempel lyfta att hemservice inte garanteras i skärgården. Vi vill också lyfta den nya taxilagen och dess konsekvenser för färdtjänsten. För många personer med funktionsnedsättning är färdtjänsten en förutsättning för att kunna delta i samhället, arbeta, studera och sköta sina ärenden, och den är en del av rätten till personlig rörlighet och till ett självständigt liv. Vi oroas därför för att den nya lagen kan försämma färdtjänstens kvalitet och tillgänglighet, till exempel genom längre väntetider, färre fordon anpassade för rullstol och sämre täckning i skärgården och på landsbygden. Vi oroas också för att

klienternas valfrihet minskar och att kostnaderna för användarna ökar. Vi vill att konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning utreds och att färdtjänsten säkerställs som en tillgänglig och likvärdig service i hela landskapet.

Förslag till nästa period:

- Utred KST:s verksamhet och väl den uppfyller funktionsrätts konventionen
- Arbeta för att sammanslå äldreomsorgen med resten av socialvården
- Se socialvård och hälso-och sjukvård som en helhet
- Förtydliga egenvårdåtgärder inom socialvården
- Kartlägg effekterna av åldersbegränsningen 65 år och äldre
- Ta bort skarpa definitionen av äldre person i äldrelagen (2020:9) § 3: "Med äldre enligt denna lag avses en person som har fyllt 65 år"
- Utred effekterna av att upphandla färdtjänsten innan upphandlingen utförs

3.2.2.24 Personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och vård vid beroende av rusmedel

"Åtgärden har inte genomförts då ny lag vad gäller vård och omsorg vid beroende av rusmedel inte varit aktuell."

Förslag till nästa period:

- Flytta åtgärden med till nästa program.

3.2.2.25 Integration och funktionsnedsättning

Åtgärden om en handbok för inflyttade med funktionsnedsättning har inte uppfyllts och det bör tydligt framgå. Vi har läst landskapets verkställelse och sökt efter en sådan handbok, men har inte hittat någon. Den finns inte heller integrerad i det informationsmaterial från Åland Living som nämns. Där finns hänvisningar till förbundet, men vi anser att landskapsregeringen bör ta fram eget material riktat till gruppen, med information om det stöd som inflyttade med funktionsnedsättning kan behöva känna till.

Landskapets samarbete med Mariehamns stads Kompassen har avslutats. Vi önskar veta hur arbetet med integration och stöd till inflyttade ska fortsätta, särskilt för gruppen inflyttade med funktionsnedsättning. Samtidigt ser vi stora gränshinder för personer med funktionsnedsättning vid flytt till Åland, som kräver involvering av flera myndigheter samtidigt. I många fall blir dessa gränshinder för stora för att förverkliga en flytt till Åland, vilket i praktiken innebär indirekt och strukturell diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Den digitala utanförskapen

Förslag till nästa period:

- Utveckla informationsmaterial för ny inflyttade personer med funktionsnedsättning
- Arbeta aktivt för att ta bort de gränshinder som personer med funktionsnedsättning möter innan och efter de flyttat till Åland

4.5.5. Medicinsk rehabilitering

Målet säger bland annat att: "Patienters rättigheter och ansvarsfördelningen mellan berörda myndigheter är tydliga."

I landskapsregeringens rapport om medicinsk rehabilitering tas upp otydligheter i regler kring medicinsk rehabilitering samt oklar ansvarsfördelning mellan ÅHS och FPA.¹¹ Slutsatserna i rapporten behöver följas upp då vi fortsättningsvis ser problem inom rehabiliteringen och oklarheter i regelverket. Bland annat behöver klargöras vad som gäller för patienter över 65 år som inte har rätt att söka krävande medicinsk rehabilitering via FPA. Det finns oklarheter när och i vilken omfattning ÅHS tillhandahåller krävande medicinsk rehabilitering för äldre.

Stark kritik har lyfts till oss från patienter som får rehabilitering vid ÅHS, det handlar bland annat om brist på rehab- och specialiserad smärtläkare, otydliga eller saknade rehabplaner och upplevda brister i stort inom bland annat dagrehabiliteringen. Vår rapport från 2025 tar upp brister vid dagrehabiliteringen samt listar förbättringsförslag.¹² Det är viktigt att landskapet inkluderar patienternas perspektiv, exempelvis genom enkäter, när man utvärderar och arbetar med att förbättra rehabiliteringen på Åland.

Landskapets rapport där KST utvärderades lyfte även frågor kring ansvar och vad som ska skötas via geriatriska rehabiliteringen vid ÅHS alternativt via äldreomsorgen i kommunerna, detta behöver klargöras så att äldre får rättvis behandling. Serviceutbudet begränsas i praktiken allt mer för de som fyll 65 år. Medicinska rehabiliteringen och psykiatrin samverkar inte i tillräcklig grad, vilket lyfts till oss från patienter och även personal vid ÅHS.

Förslag till nästa period:

- Fortsätta implementera de åtgärder som togs fram i arbetsgruppens rapport om medicinsk rehabilitering
- Motarbeta åldersdiskriminering inom rehabilitering vid ÅHS
- Lyssna till kritik om brister som kommer från patienter, bland annat genom att beakta de rekommendationer som framkommer i förbundets rapport om dagrehabiliteringen

¹¹ Landskapsregeringen. ÅLR 2022/4362. Medicinsk rehabilitering - arbetsgruppens rapport.
<https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/guidedocument/Medicinsk%20rehabilitering%20rapport%20190623.pdf>

¹² Funktionsrätt Åland, 2025, "Rapport om dagrehabiliteringen vid Ålands hälso- och sjukvård"
<https://handicampen.ax/app/uploads/2025/10/rapport-om-dagrehabiliteringen-2025.pdf>

- Utveckla samarbete mellan rehabiliteringen och psykiatrin.

4.5.6. Självbestämmanderätt

Åland bör arbeta för en lag som säkerställer klienters och patienters grundläggande rättigheter och som ger social- och hälsovårdspersonal tydliga ramar för hur, när och på vilka grunder självbestämmanderätten kan begränsas. Begränsningsåtgärder, eller "administrativa ingrepp i den personliga friheten" (27 § i självstyrelselagen), hör till rikets behörighet. Gränsdragningen mellan Åland och Finland behöver därför akut förtydligas, och landskapet behöver trycka på att Finland utövar tillsyn över de begränsningsåtgärder som utförs på Åland. Tillsynen ska vara proaktiv och inte enbart retroaktiv genom klagomål till JO. Behovet av tydligare reglering av begränsningar i självbestämmanderätten har även lyfts av CRPD-kommittén. För närvarande saknas till exempel lagstöd för begränsningsåtgärder inom äldreomsorgen, vilket är en betydande lucka i lagstiftningen.

Åland behöver också förstärka självbestämmanderätten och rätten till delaktighet genom att omarbota handikappservicelagen så att den motsvarar CRPD:s krav.

Självbestämmanderätten ska förstås i vid mening, inte enbart rätten att få sin åsikt hörd. Det är till exempel inte acceptabelt att mot en persons vilja begränsa hans deltagande i en julfest enbart därför att personen bor på ett boende och att boendet inte täcker för personalens kostnader, som måste följa med på julfesten som personens stöd.

Bristande resurser i kommunerna leder i praktiken till att självbestämmanderätten begränsas, särskilt inom äldreomsorgen. Det finns exempel på äldre som vill, men inte får möjlighet att gå ut, få hjälp upp ur sängen för att röra på sig eller delta i aktiviteter. CRPD-kommittén rekommenderar Finland och Åland att ge stöd för självbestämmande och individuell kontroll utan åldersbaserade begränsningar.

Ny finländsk lagstiftning fungerar inte på Åland, eftersom den inte beaktar åländska förhållanden och eftersom Åland inte är ett välfärdsområde. Det gäller bland annat tvångsåtgärder inom mentalvården och specialomsorgen. Följden kan bli att personer inte får rätt vård, eller att personal inte vågar utföra sina uppgifter av rädsla för att bryta mot lagen. Landskapsregeringen påtalar problemen för finska myndigheter, men det räcker inte. Det måste planeras för lösningar så att patienter och klienter inte hamnar i kläm.

Förslag till nästa period:

- Förnya funktionshindersservicelagen så att den bättre stämmer överens med funktionsrättskonventionen
- Arbeta för stärkt självbestämmande rätt både juridiskt och i praktiken
- Arbeta för genomförandet av lag om begränsningar i självbestämmanderätten, som säkerställer patienter-och klienters grundläggande fri-och rättigheter och ger personal tydliga gränser och regelverk för när, hur och på vilket sätt självbestämmanderätten kan begränsas

- Utbilda social-och hälsovården inom självbestämmanderätt

3.2.2.28 Lättillgänglig information om stöd vid våld i nära relation

Här hänvisas till ÅHS och landskapets webbsidor. Vi vill påpeka att webbsidorna förbättrats, men att det fortfarande kvarstår brister i tillgänglighet. Stöd vid våld i nära relationer behöver fortsättningsvis utvecklas så att personer med funktionsnedsättning kan få stödet på lika villkor som andra, till exempel genom att anpassa Ålands enda skyddshem för rullstolsburna.

Personer med funktionsnedsättning riskerar att, utöver det våld som drabbar alla, utsättas för våld som är relaterat till funktionsnedsättningen. Det kan handla om att gömma mediciner, ta sönder hjälpmedel eller att vägra tolka. Det är viktigt att informationen speglar detta.

Förslag till nästa period:

- Granska och utveckla tillgängligheten till ÅHS och landskapets webbsidor angående information om stöd vid våld i nära relation
- Se till att lättläst information om brottsprocessen och målsägandes rättigheter finns att hitta

3.2.2.29 Äldre personer med funktionsnedsättning

Åtgärden att ta fram ett äldrepolitiskt program har uppfyllts, därutöver har även ett åtgärdsprogram för landskapets äldrepolitik 2024-2027 tagits fram.

I åtgärdsprogrammet uppgavs att Funktionsrätt Åland varit delaktiga i ett tidigt skede för framtagandet av "Ett äldrevänligt Åland – Program för landskapsregeringens äldrepolitik". Förbundet och medlemsföreningarna fick enbart en presentation innan arbetet med det åländska programmet skulle inledas, men var inte remissinstans och fick inte möjlighet att bli hörda, därmed anser vi att vi inte hade möjlighet att vara delaktiga. Demensföreningen hördes vilket var bra, men föreningens perspektiv täcker inte upp alla grupper av äldre.

Åtgärdsprogrammet för landskapets äldrepolitik har en programperiod som tar slut nästa år. Vi kan se att flertalet åtgärder genomförts eller är påbörjade. Vi vill lyfta två av åtgärderna där vi ställer oss frågande om dessa hinner genomföras eller inledas:

"Landskapsregeringen tar fram lagstiftning om stärkt självbestämmanderätt för äldre klienter". Här kan vi se stora brister, detta tas även upp under rubrik "4.5.6. Självbestämmanderätt".

"Landskapsregeringen inleder arbetet med att ta fram ny funktionshinderslagstiftning". Det är oklart om arbetet med denna lag hinner inledas under 2027.

På fastlandet trädde 1.1.2026 förändringar i lagen om funktionshindersservice om livsskeden i kraft. Bestämmelsen om livsskeden innebär att man vid bedömning av rätten till stöd ska beakta om personens behov av hjälp och stöd till följd av funktionsnedsättning eller sjukdom skiljer sig från det behov som är normalt i personens livsskede. Farhågan är att åldern riskerar att få för stor betydelse vid bedömningen av rätt till service och att personer med funktionsnedsättning utsätts för åldersdiskriminering snarare än en bedömning av individens faktiska behov.

Förslag till nästa period:

- Se till att personer med funktionsnedsättning samt organisationer som företräder dem involveras och görs aktivt delaktiga i framtagandet av äldrepolitiska program och åtgärdsprogram
- Prioritera att ta fram lagstiftning om stärkt självbestämmanderätt för äldre klienter i enlighet med äldrepolitiska åtgärdsprogrammet
- När arbetet med funktionshindersservicelagen inleds vill vi se att bestämmelsen om livsskeden inte tas med utan att Åland tar fram en egen modell som motverkar åldersdiskriminering

4.6 CRPD kommitténs granskning och rekommendationer

En officiell svenskspråkig översättning behöver publiceras så fort som möjligt. En svensk översättning av kommitténs avslutandekommentarer utlovades redan i augusti 2025 av Utrikesministeriet.

Utvecklingsområden som bör prioriteras i ett nytt åtgärdsprogram

Utöver de förslag till nästa funktionshinderpolitiska åtgärdsprogram, som lyfts under varje punkt ovan, så upplever vi även behov av att inkludera ytterligare områden i det kommande programmet.

Fokusområde: Implementering av den åländska vallagstiftningen

Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att delta i det politiska och offentliga livet på samma villkor som andra, enligt artikel 29 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD). I slutkommentarerna till Finlands landsrapport konstaterar FN:s kommitté för konventionen specifikt att en strategi saknas för hur den åländska vallagen ska genomföras i enlighet med CRPD. Funktionsrätt Åland vill se att en sådan strategi utvecklas i nästa åtgärdsprogram.

Vi vill att följande områden får ett utökat fokus: vallokalernas tillgänglighet, garantier för valhemligheten, möjlighet att rösta hemifrån samt röstning på institutioner och boenden.

Kandidatlistor i punktskrift fanns till riksdagsvalet 2023 men inte till lagtingsvalet, och det bör rättas till.

Under perioden 2017–2020 utvecklades en digital röstningslösning som aldrig togs i bruk. CRPD-kommittén rekommenderar att möjligheten prövas på nytt. Trots det nämns inga åtgärder i programmet 2022–2025 för att testa, utveckla eller införa digital röstning. Vi vill att en utredning om möjligheterna till digital röstning genomförs.

Fokusområde: Krisberedskap

Inkluderande krisberedskap behöver ingå som ett fokusområde i nästa funktionshinderprogram. Vi kan se brister i hur personer med funktionsnedsättning och organisationer som företräder dem involveras i planering av krisberedskap, både nationellt och lokalt.

Vi önskar bland annat att landskapet möjliggör för personer med hörselnedsättning att behandlas likvärdigt som i övriga Finland och att nödanrop kan göras problemfritt via SMS. Vi önskar också se en översyn av hur evakuering och transporter fungerar vid störningssituationer. Även hur information vid en större kris når fram via SMS till medborgare, så att även de nås som inte kan höra radions utsändningar eller allmänna alarmsignalen.

Kommunernas kunskap om personer med funktionsnedsättning och resurser för att se till allas behov vid ett undantagstillstånd oroar oss. Vi önskar en översyn av hur landskapet Åland kan säkerställa att alla kommuninvånare med särskilda behov kan nås vid en kris, samt att KST:s enheter har de krisplaner och den beredskapsplanering som behövs.

Landskapsregeringen är inte ansvarig myndighet vid undantagstillstånd, men har ett ansvar att granska kommunernas beredskap och att vidta åtgärder för att se till att kommunerna kan uppfylla sina skyldigheter vid en kris.

Fokusområde: Konsekvensbedömningar

Funktionsrättskonsekvensbedömningar saknas genomgående på Åland när beslut eller lagstiftning som berör gruppen arbetas fram. Landskapet har ett ansvar att själva inom berörd myndighet utreda vilka konsekvenser ett beslut innebär för personer med funktionsnedsättning. Det är inte tillräckligt att enbart skicka remiss till intresseorganisationer i slutskedet av processen, då möjligheterna att påverka är begränsade.

Fokusområde: Statistik

Statistik över ekonomiska förutsättningar för personer med funktionsnedsättning och även statistik för gruppen inom flertalet andra områden saknas. Vi vill se en satsning från landskapet där man tar reda på hur relevant statistik kan tas fram, i samarbete med ÅSUB. Möjligheten att utreda hur behoven ser ut för personer med funktionsnedsättning på Åland

kräver fakta och kunskap och detta är en förutsättning för att funktionshinderprogrammet ska kunna utformas och följas upp på ett ändamålsenligt sätt.

Fokusområde: AI

Artificiell intelligens (AI) innebär nya möjligheter men också risker. Särskilt utsatta för riskerna är personer med funktionsnedsättning, som inte hör till majoriteten. AI bygger på statistiska modeller som kan diskriminera och försämra situationen för dem som inte ingår i majoriteten, eftersom det ofta finns lite data om gruppen. Om AI till exempel skulle användas som stöd vid bedömningar och beslut inom KST finns en risk att personer vars situation avviker från det typiska får felaktiga eller sämre bedömningar, och att besluten blir svåra att granska och överklaga.

Landskapet behöver bevaka området och utreda hur EU:s AI-förordning kan genomföras på Åland på ett tryggt sätt som respekterar de mänskliga rättigheterna, så att personer med funktionsnedsättning varken diskrimineras eller hamnar utanför utvecklingen. Utredningen bör omfatta tillsyn, upphandling och offentlig förvaltning, det vill säga hur tillsynen över AI-system ska ordnas, vilka krav som ska ställas när offentliga aktörer upphandlar eller tar i bruk AI, och hur AI används i den offentliga förvaltningen. AI:s potentiella påverkan på det åländska samhället behöver också utredas.

Betydelsen av Ett tillgängligt Åland, lättläst version

Det är positivt att landskapsregeringen tagit fram en lättläst version av åtgärdsprogrammet. Från förbundets sida har vi spridit information om att en lättläst version finns och vi har även länkat den lättlästa versionen tillsammans med information om åtgärdsprogrammet på vår hemsida. Vi har inte uppgifter om i vilken mån den lättlästa versionen använts och blivit läst.

Mariehamn, 23 oktober 2026

Jan Salmén

Ordförande

Funktionsrätt Åland rf

Skarpansvägen 30, 22100 Mariehamn

+358 (0)18 22 360, info@handicampen.ax

www.handicampen.ax

Karl Wahlman

Verksamhetsledare

